

APUNTS PER A UN CURS D'ESPIRITUALITAT

1. ESPERIT SANT I ESPIRITUALITAT
  - a. En el llenguatge bíblic
  - b. En el llenguatge extrabíblic
2. L'ESPIRITUALITAT DE JESÚS DE NATZARET
  - a. La seva continuïtat amb el judaisme
  - b. La seva ruptura amb el judaisme
3. L'ESPIRITUALITAT: EXISTÈNCIA CRISTIANA MOGUDA PER L'ESPERIT SANT
  - a. A nivell experimental
  - b. Experiència d'un "cor nou"
  - c. Espiritualitat i mediacions
4. ESSÈNCIA I FORMES D'ESPIRITUALITAT
  - a. La seva essència
  - b. Formes d'espiritualitat
  - c. Acceptació crítica i superació de les formes
5. VIURE LA VIDA SEGONS L'ESPERIT D'UNA FORMA UNITÀRIA
  - a. Existència personal i comunitària
  - b. Superar el dualisme
  - c. Unitat i experiències diversificades
6. MOGUTS PER L'ESPERIT O MOGUTS PER LA "CARN"
  - a. La persona "espiritual"
  - b. La persona "carnal"
  - c. La persona espiritual, moguda per una fe esperançada i amant
7. L'ESPIRITUALITAT EN LA HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA
  - a. Els primers temps
  - b. Època patristica
  - c. El monaquisme
  - d. Espiritualitats medievals

- e. Espiritualitats modernes
- 8. ESPIRITUALITAT I PREGÀRIA
  - a. La pregària com a experiència de l'amor de Déu
  - b. Dimensions i qualitats de la pregària
  - c. Formes de pregària
- 9. TEMPTACIONS DE L'ESPIRITUALITAT
  - a. L'espiritualisme evasiu
  - b. L'individualisme
  - c. L'intel.lectualisme
  - d. El practicisme
  - e. La manca de suports
  - f. L'enquistament en els mitjans
- 10. CARACTERÍSTIQUES D'UNA ESPIRITUALITAT ACTUAL
  - a. Una espiritualitat trinitària
  - b. Una espiritualitat pasqual
  - c. Una espiritualitat bíblica
  - d. Una espiritualitat eclesial i mariana
  - e. Una espiritualitat litúrgica
  - f. Una espiritualitat del seguiment de Jesús
- 11. ALGUNS CORRENTS ACTUALS D'ESPIRITUALITAT
  - a. Els religiosos i religioses
  - b. Corrent carismàtic
  - c. Espiritualitat de la revisió de vida.

1. ESPERIT SANT I ESPIRITUALITAT

- a. *En el llenguatge bíblic (A..T.)*

La paraula hebrea (ruah), traduïda quasi sempre pel grec PNEUMA, significa buf, alè, aire, vent, ànima - el que anima, dóna vida - . Significa l'alè de Déu (Ps 104, 30: *Quan envies el teu alè reneix la creació i renoves la vida sobre la terra*); allò que dóna vida a l'home; la comunicació de Déu als profetes (Is 61, 1-3: *L'Esperit del Senyor, Déu sobirà reposa sobre meu, perquè el Senyor m'ha ungit. M'ha enviat a portar la bona nova als*

pobres, a curar els cors desfets, a proclamar als captius la llibertat i als presos el retorn de la llum...). Y. Congar *El Espíritu Santo*, 39-40: "En la Bíblia judía, el Soplo-Espíritu de Dios es la acción de Dios. Es aquello por lo que Dios se manifiesta activo para dar, primero, la animación, la vida; y esto en el plano de lo que llamamos naturaleza. Es, en segundo lugar, el medio por el que Dios conduce a su pueblo suscitando para él héroes, guerreros poderosos, reyes, guías (Moisés, Josué), profetas, sabios. El Mesías anunciado colmarà todo esto en un plano superior. En cuanto a los profetas, Zacarías y Malaquías cerrarán la lista..."

b. *En el llenguatge extrabíblic*

Pels grecs, l'esperit és en general una realitat independent de la matèria i dotada d'energia pròpia. D'aquí ve el perill d'una visió dualista: esperit-matèria (que Descartes reprendrà: pilot-nau).

En una concepció "burguesa", s'arriba a distingir: cultivar l'esperit... de cultivar la matèria... La reacció de materialistes com Marx és dir: l'esperit és una operació del cervell, però dependent i determinat per la matèria.

2. L'ESPIRITUALITAT DE JESÚS DE NATZARET

Y. Congar, o.c., 40: "...La "economía" o plan de Dios, del que las escrituras dan testimonio, progresa en el sentido de una interioridad más profunda. La escatología será la interiorización absoluta: "Dios todo en todos". El progreso es claro en el AT. Desembocará en el Nuevo, unido a una revelación y a una experiencia más perfecta del Espíritu. Puede constatarse un compromiso progresivo a la par que una revelación más completa de Dios mismo. Padre, Hijo, Espíritu Santo. Es el plan de nuestro credo. Al Padre se le atribuye la creación, que es visible y común; al Hijo la revelación y la redención, obras generales inscritas en la historia; al Espíritu "que habita en nuestros corazones" la santificación, la habitación, la intimidad. [Nota 25: ...En el tiempo de Jesús se encontraba en los judíos la idea de que no había más revelación del Espíritu, sino que ésta quedaba reservada a los tiempos escatológicos...]

a. *La seva continuïtat amb el judaisme*

Jesús viu de ple en la religió jueva. I ja en l'Antic Testament hi havia, com hem vist, una vivència de l'espiritualitat: l'espiritualitat de l'èxode, l'espiritualitat de l'exili, l'espiritualitat profètica... Hi havia ja una dialèctica entre el que sant Pau anomenarà més tard la "vida en l'Esperit" (fe-esperança i amor), i una vida en la "carn" (idolatria, fals culte, etc.)

b. *La seva ruptura amb el judaisme, mogut per l'Esperit*

Mc 1, 9-11: Per aquells dies, Jesús vingué des de Natzaret de Galilea i fou batejat per Joan en el Jordà. I tot seguit, mentre sortia de l'aigua, veié que el cel s'esquinçava i que l'Esperit, com un colom, baixava cap a ell. I una veu digué des del cel: Tu ets el meu Fill, el meu estimat, en tu m'he complagut)

Jesús viu absolutament per l'Esperit: provoca una ruptura amb certs aspectes de la religió jueva (sobretot el judaisme oficial, polític i econòmic). Però és una ruptura superadora, no purament negadora:

- viu i invita a viure amb autenticitat (enfront del formulisme)
- va més enllà de les normes (davant del legalisme)
- es barreja amb els pecadors (enfront del puritanisme)

- posa allò que hi ha de més sagrat en la persona humana (enfrent d'una sobrevaloració del sagrat)

3. L'ESPIRITUALITAT: EXISTÈNCIA CRISTIANA MOGUDA PER L'ESPERIT SANT

a. *A nivell experimental*

L'espiritualitat es tradueix a nivell experimental en idees, sentiments, consciència coherent amb el contingut de la nostra fe. Déu es fa present en la història en Jesucrist, realitzant per mitjà d'un amor eficaç la voluntat salvadora (alliberadora) de tota forma de mal:

- la incoherència personal (el pecat personal)
- les incoherències col·lectives (el pecat col·lectiu)
- la mort com a incoherència final

b. *Experiència d'un "cor nou"*

Cf. Ez 36, 25-28: *Abocaré sobre vosaltres aigua pura i quedareu purificats de totes les vostres immundícies i de tots els vostres ídols repugnants. Us donaré un cor nou i posaré un esperit nou dins vostre; trauré de vosaltres aquest cor de pedra i us en donaré un de carn. Posaré el meu Esperit dins vostre i faré que seguiu els meus preceptes, que compliu i observeu les meves decisions...":* La superació de la incoherència personal és l'experiència d'un "cor nou" (o sigui, la interioritat humana renovada fins a les profunditats del subconscient - que també s'ha de renovar, per exemple, en l'assimilació de la imatge de Déu com a Pare.)

c. *Espiritualitat i mediacions*

Allò que experimentem mai no és tota la realitat de l'Esperit de Déu que actua en nosaltres. Nosaltres "coneixem" sempre per intermediaris les realitats més profundes de la persona i per tant de l'Esperit que actua al cor de cada persona. Aquests intermediaris són les nostres creences, sentiments i accions (que en l'Església ténen una dimensió col·lectiva, comunitària). La transcendència com a tal se'ns escapa sempre i està en un joc dialèctic amb la nostra experiència o coneixement.

4. ESSÈNCIA I FORMES D'ESPIRITUALITAT

a. *La seva essència*

Per una banda, doncs, afirmem una espiritualitat com a existència cristiana moguda per l'Esperit, que ens duu a donar unes respostes coherents (individuals i col·lectives) a la voluntat salvadora (alliberadora) de Déu per a nosaltres i per al món.

b. *Formes d'espiritualitat*

Per altra banda, relativitzem les formes d'espiritualitat (per exemple, en la pregària, la celebració o la mateixa acció) quan la dinàmica del món canvia, repercutint en la nostra mentalitat (conscient o subconscient).

Això sí, mantenint un fil de continuïtat amb els corrents i els líders espirituals de la història de l'Església, en quant han estat respostes concretes a situacions concretes.

c. *Acceptació crítica i superació de les formes*

Això ens farà tenir una postura dialèctica (d'acceptació - crítica - superació), tant de cara a les formes d'espiritualitat cristiana com de cara a comportaments no explícitament cristians en els quals podem reconèixer espurnes de l'Esperit.

5. VIURE LA VIDA SEGONS L'ESPERIT D'UNA FORMA UNITÀRIA

a. *Existència personal i comunitària*

És tota la persona la que actua segons l'Esperit en allò que té de més personal: les decisions, la llibertat; i de més comunitari: la solidaritat...

b. *Superar el dualisme*

Això ens ha de portar a superar el dualisme "vida espiritual" - "vida material" o bé "cultivar l'esperit" - "cultivar el cos".

c. *Unitat i experiències diversificades*

Les experiències, amb tot, seran diversificades (la pregària, la celebració, l'acció), i en funció les unes de les altres, buscant la unitat.

6. MOGUTS PER L'ESPERIT O MOGUTS PER LA "CARN"

a. *La persona "espiritual"*

St. Pau anomena "l'home espiritual" el qui és mogut per l'Esperit en una vida de fe, esperança i amor. Rm. 8: *...Els qui segueixen els desigs terrenals s'interessen per les coses terrenals; els qui segueixen els impulsos de l'Esperit s'interessen per les coses de l'Esperit. Els interessos terrenals porten a la mort, mentre que els de l'Esperit duen a la vida i a la pau. I és que els interessos terrenals porten a l'enemistat amb Déu, ja que no volen sotmetre's a la seva llei ni s'hi podrien sotmetre. Per això els quiviuen d'acord amb els desigs terrenals no poden plaure a Déu. Ara bé, vosaltres no viviu d'acord amb els desigs terrenals, sinó d'acord amb l'Esperit, perquè l'Esperit de Déu habita en vosaltres, i si algú de vosaltres no tingués l'Esperit de Crist, no seria de Crist. Però si Crist està en vosaltres, encara que el vostre cos hagi de morir per culpa del pecat, l'Esperit us dona la vida, ja que Déu us ha fet justos. I, si habita en vosaltres l'Esperit d'aquell qui va ressuscitar Jesús d'entre els morts, també, gràcies al seu Esperit que habita en vosaltres, aquell qui va ressuscitar el Crist d'entre els morts donarà la vida als vostres cossos mortals".*

b. *La persona "carnal"*

En canvi, anomena la "carn" allò que de fràgil té la condició humana marcada pel pecat (cf. Rm.8)

c. *La persona espiritual, moguda per una fe esperançada i amant*

Aquesta fe esperançada i amant s'experimenta "vivencialment" (en tant en quant és possible) en el conjunt de sentiments, desitjos i emocions vitals que ens duen a la donació incondicional, gratuïta i eficaç de la pròpia vida.

Aquesta mateixa fe es creu "teològicament" (en quant toca el ser mateix de Déu) i s'expressa indirectament amb un llenguatge humà significatiu-simbòlic o sacramental.

Per això aquests dos aspectes, el vivencial i el teològic troben el seu punt de contacte més fort en la celebració de la fe quan és a la vegada celebració de la vida.

7. L'ESPIRITUALITAT EN LA HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA

a. *Els primers temps*

L'Església dels primers temps viu l'espiritualitat de la Pentecosta. Viu la fe en la mort i resurrecció de Jesús com a fet central de la salvació. Viu l'esperança en un retorn gloriós de Jesucrist. Viu l'amor en una vida comunitària intensa i en una ascètica personal. Viu també l'espiritualitat del martiri i de la virginitat.

b. *Epoca patristica*

Aquesta etapa és d'una gran riquesa d'espiritualitat. Els "pares" són a la vegada creients fervorosos, teòlegs, pastors i espirituals, cercant formes d'expressió d'aquesta espiritualitat en la cultura grega.

c. *El monaquisme*

El monaquisme es desenvolupa en un moment en què l'Església, en ser protegida oficialment després de Constantí (Edicte de Milan 313) es debilita la vida cristiana en la seva radicalitat evangèlica. San Benet (480-547) hi dóna l'empenta que encara dura.

d. *Espiritualitats medievals*

L'Edat mitjana és una època llarga i complexa en l'Església i per tant en l'espiritualitat. Hi ha èpoques d'esplendor, altres de decadència que provoquen l'aparició de reformadors. Els de més relleu són sant Francesc d'Assís (1182-1226) i sant Domènec de Guzman (1170-1221). Fixem-nos com són corrents d'espiritualitat que formaran grans tradicions dins l'Església.

e. *Espiritualitats modernes*

És l'època dels grans místics. Sobretot dels renans: Eckhart (+ 1328) i Ruysbroeck (1283-1381). i més tard els espanyols Teresa d'Avila (1515-1582) i Joan de la Creu (1542-1591). N'és contemporani sant Ignasi de Loyola (1491-1556) que obre una nova via - que ara diríem més laica -. El segle següent, el XVII és ric d'espiritualitat a França i Suïssa (St. Francesc de Sales - Bérulle...). Corresponent als grans canvis culturals i socials de l'època, hi ha la recerca d'una espiritualitat adaptada als nous corrents humanistes. Dels segles XIX i XX destaca la recerca d'una espiritualitat del laicat.

8. ESPIRITUALITAT I PREGÀRIA

a. *La pregària com a experiència de l'amor de Déu*

La pregària cristiana és una experiència de Déu com a amor alliberador, com a amic. En ella es dóna una comunicació amorosa, una sintonia silenciosa, una presència receptiva.

Es tracta d'un amic present, però que no es veu ni es toca. Això té el risc de l'auto-engany. Per això, la contra prova de la pregària és l'acció eficaç a favor dels altres, per tal que aquella presència sigui la de Déu i no la d'un ídol (fabricat a imatge i semblança nostra)

b. *Dimensions i qualitats de la pregària*

Són: - l'obertura i disponibilitat (que permet que Déu ens purifiqui); l'adoració (que no manipula Déu, que no s'el fabrica); l'ofrena: per a col.laborar amb el projecte de Déu que demanem es realitzi; l'acció de gràcies: fent-ho tot des de la humilitat de reconèixer-nos creatures...; la petició: que ens fa demanar sobretot la força de seguir lluitant pel Regne. (Per això el Pare Nostre és el model i el punt de referència de tota pregària)

c. *Formes de pregària*

Vocal (recitant i saborejant fórmules); mental (pensant en Déu amb amor - Ch. de Foucault); contemplació (comunicació amorosa amb Déu en el silenci i en el buit d'un mateix); pregària activa: la que es fa quan l'acció ve motivada per la fe i animada per les altres formes de pregària.

9. TEMPTACIONS DE L'ESPIRITUALITAT

a. *L'espiritualisme evasiu*

Correspon a aquella visió dualista d'esperit oposat al cos, a la matèria. Tot el que fos atenció als problemes de la vida, acció social, etc. quedaria separat d'una espiritualitat intimista, que es complau en la satisfacció ambigua de necessitats psicològiques.

b. *L'individualisme*

Seria posar l'accent en l'expressió individual de les formes d'espiritualitat, negligint les comunitàries i eclesials.

c. *L'intel.lectualisme*

Una manera de viure l'espiritualitat com a joc de la ment. Un racionalisme fred que deixaria de banda les expressions més afectuoses del cor i dels sentiments.

d. *El practicisme*

Una accentuació de l'espiritualitat de l'acció volcada cap a l'exterior, sense cap cultiu de la dimensió d'interioritat.

e. *La manca de suports*

Es creure que cadascu o cada comunitat pot viure una espiritualitat sense suports de tipus gestual, ritual, simbòlic...

f. *L'enquistament en els mitjans*

Es al revés de l'anterior: quedar-se fixats excessivament en fórmules, ritus, devocions, sens assumir que hi ha una evolució i uns canvis necessaris per afavorir una vida espiritual més sincera, més autèntica...

10. CARACTERÍSTIQUES D'UNA ESPIRITUALITAT ACTUAL

a. *Una espiritualitat trinitària*

La Trinitat no és una "devoció". És la manera de ser el Déu cristià, tant en sí mateix (Trinitat immanent) com en allò que pertoca al que ha fet i fa per a la nostra salvació, per a la nostra vida. Vivim en l'Esperit, que reproduïx en nosaltres el ser i el tarannà de Jesucrist, tot per a glòria del Pare origen i terme de tot.

b. *Una espiritualitat pasqual*

La celebració de la mort i resurrecció de Jesucrist és la culminació de la història de la salvació. Tot en la vida cristiana queda marcat per aquest misteri: els sagraments, l'existència quotidiana, l'esperança...

c. *Una espiritualitat bíblica*

Una lectura "espiritual" i actualitzada de la Bíblia, sobretot de l'Evangelí, ha de ser la font de la vida cristiana. Tot el demès: comentaris, teologia, rituals, etc. han d'ajudar-nos a conèixer-la, aprofundir-la i actualitzar-la.

d. *Una espiritualitat eclesial i mariana*

L'experiència d'Església, de comunitat és primordial. Dins d'ella, l'Esposa del Crist fem, gràcies a l'Esperit Sant, l'experiència d'una vida personal estimada per Déu i cridada a ser-li fidel. Maria, com a membre, però sobretot com a figura de l'Església, ha de tenir un espai privilegiat en les referències que ens orienten cap al misteri del Crist. Semblantment podem dir dels sants.

[H. V. Balthasar: *Ensayos teologicos. Verbum caro I*, 270: "...si la espiritualidad es la cara subjetiva de la dogmática - esto es, la palabra de Dios tal como es percibida y tal como se despliega en la Iglesia - mostrará necesariamente una figura análoga: la figura de una unidad incondicionada, dado que el sujeto es la Iglesia misma y todo otro sujeto sólo se convierte en sujeto cristiano por su participación en la subjetividad de la Iglesia... La unidad de esta analogía la vio la espiritualidad de los Padres y también la espiritualidad de la Edad Media en el misterio mariano, dado que la espiritualidad y el carácter de esposa de María apareció como una tercera realidad mediadora entre la *virgo ecclesia* y la *virgo anima*...]

[Y. Congar, o.c.192-193: "La crítica es grave... atribuimos a María lo que compete al Espíritu Santo,; en casos extremos hacemos que ella ocupe el lugar del Paráclito. En efecto, le atribuímos los títulos de consoladora, abogada, defensora de los fieles ante Cristo, que será juez insobornable. Ella ejerce una maternidad tal que, gracias a ella, no somos huérfanos; revela a Jesús, quien, a su vez, revela al Padre. Ella forma a Jesús en nosotros, función atribuida al Espíritu Santo... ..Pero no podemos limitarnos a rechazar lo inaceptable. Las relaciones entre María, madre Dios, y el Espíritu Santo son profundas; derivan del misterio de la salvación, del misterio cristiano... Pero la función de María se sitúa *en* la del Espíritu Santo, que la hizo madre del Verbo encarnado, que es principio de toda santidad y de la comunión de los santos...]

e. *Una espiritualitat litúrgica*

La celebració dels sagraments són el moment privilegiat d'expressió de l'espiritualitat i de recepció de la vida de l'Esperit, que els fecunda tots. Totes les altres devocions o formes d'espiritualitat s'han de referir a ella com a element central.

f. *Una espiritualitat del seguiment de Jesús*

Finalment, l'espiritualitat troba la seva expressió més acabada en el seguiment de Jesús en tots els aspectes de la seva existència. Seguiment que prové de la fe en la seva divinitat, del coneixement íntim del seu misteri. Seguiment que s'ha d'actualitzar des de la nostra llibertat, que recrea, reinventa en una situació històrica diferent la manera de ser i de fer de Jesús.

11. ALGUNS CORRENTS ACTUALS D'ESPIRITUALITAT

a. *Els religiosos i religioses*

Pràcticament tots els ordes i congregacions religiosos es refereixen a alguna de les grans espiritualitats de la història de l'Església: benedictins, franciscans, dominics, jesuïtes..., directa o indirectament. Són (han de ser) un testimoni per al conjunt de l'Església i per al món de la radicalitat evangèlica i models de vida comunitària.

b. *Corrents espirituals de tipus carismàtic*

Posen l'accent en la vivència i expressió comunitària de l'Esperit Sant i dels seus dons. Poden caure en alguns dels perills esmentats.

c. *Espiritualitat de la revisió de vida.*

Es una de les formes d'espiritualitat més adaptades a una vida laica en el món, ja que parteix de l'acció, la revisa, la contempla a la llum de l'Evangeli i és un element de conversió de cara a una acció transformadora de la realitat en la línia del Regne de Déu.